

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Describe the attitude of R. Yechiel Michel Pines towards the creation of farming settlements in Eretz Yisrael.
2. Describe the meeting between Sir Moses Montefiore and R. Pines.
3. Why was R. Pines put under ban by the followers of Rav Diskin?
4. Who was responsible for creating the May Laws in Russia in 1882?
5. Describe the effect of the May Laws upon Russian Jewry.

This and much more will be addressed in the eighth lecture of this series:

"The End of the Period of the Haskalah and the Nationalist Reawakening of Russian Jewry".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the lecture and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book were designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it, as well, as a handy reference guide and for quick review.

**This lecture is dedicated to the memory and *Li-ilui Nishmos*
ר' אברהם בן ר' עזריאל הלוי ושרה בת ר' ישראל דוב הלוי ע"ה
Mr. and Mrs. Abraham and Sarah Cutter of blessed memory
ושרגא פייוול בן אברהם זעליג הכהן וגיטל בן ר' ירחמיאל ע"ה
and Mr. and Mrs. Frank and Gertrude Cohen of blessed memory.**

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE
Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series XXI Lecture #8

THE END OF THE PERIOD OF HASKALAH
AND THE NATIONALIST REAWAKENING OF RUSSIAN JEWRY

I. R. Yechiel Michel Pines and his Vision of Jewish Nationhood

A.

ההשכלה שאנו רוצים בה היא השכלה בלועה וקלוטה בבשרה ודמה של הדת עצמה בלי שום פרוד הגופים . . . כל מה שהלב הוגה וחושב, אם רק מכוון הוא ואמת - קדושה חופפת עליו. הלאומיות שאני רוצה בה היא לאומיות של רבי יהודה הלוי רבי משה בן נחמן . . . לאומיות שהיא בלועה בדת והדת בלועה בה - לאומיות שנשמתה תורה וחיותה המצוות. ר' יחיאל מיכל פינס, הובא בס' ראוה פני הראי"ה

"The Haskalah (Enlightenment) which we desire is a Haskalah which has ingested and absorbed into [its essence] the flesh and blood of the actual religion without any separation between the [two] entities. . . . All that the heart ponders and reflects, if it is correctly directed and true, is surrounded by sanctity. The nationalism which I desire is the same nationalism as that of Rabbi Yehudah HaLevi and Rabbi Moshe ben Nachman. . . . This is nationalism which has been absorbed by the religion and the religion having been absorbed by it; a nationalism whose soul is the Torah and the Mitzvos its lifeblood." **Rabbi Yechiel Michel Pines**

B.

הלא טוב איפוא כי תחשבו - מחשבות להשיב ישראל לאומנות אבותיו. כבר אמרו חז"ל (תענית כא:): "לא המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבדו", והשכלת האדם תלויה בחנוכו ולא במוצא פרנסתו. במקום שהחינוך נעזב - יגדלו הנערים כפראים במדבר גם בבתי אצילים ונדיבי עם, ואור תורה יפיץ נהרה בממחשכי אהלי האכרים ורועי בקרים. ולכן בלב נבון ובטוח נוכל להפקיד המון גדול מישראל בחיק העבודה הזו, אם אך נדאג מתחלה לכונן לבניהם סדרי החינוך באופן שנעניקם מסגולת תורה והמדעים בשעור הראוי להם, ונשית להם עצות להלהיב לבותם באש דת ורגשות אמונה צרופות ולהנחילם מוסר ודרך ארץ ולב טוב, אשר זהו כל האדם. הרב יחיאל מיכל פינס, ספר "מילדי רוחי", שנת תרל"ב, אשר נדפס בראשונה במ"ע "לבנון"

Under these circumstances it would be best to think of ways to facilitate the return of the people of Israel to the [ancient] craft of their forefathers (i.e. farming). Our sages have already made the statement (Taanis 21b), "A place doesn't lend honor to a person but rather a person lends honor to a place." A person's enlightenment is [solely] dependent upon his education and not on his means of making a livelihood. Wherever education is neglected, the youth grow up as wild donkeys in the desert, even if they do come from noble and generous homes, whereas the Torah effectively spreads its light even unto the darkened tents of the farmers and cattlemen. Consequently, with a wise and confident heart we can entrust a large part of the Jewish populace into the bosom of this form of labor, provided that arrangements are made from the beginning to enrich their children with the treasures of the Torah together with a general education. [In addition,] we should seek counsel to come up with initiatives of how to enflame their hearts with the fire of the Torah and of pure faith and infuse them with a sense of ethics and morals and the proper means of conduct (*mussar v'derech erez*) together with a benevolence of heart, as this is the essence of a human being. **R. Yechiel Michel Pines, "Miyalidei Ruchi", 1872**

C.

. . . הכותב הנכבד הזה הנהו מבעלי ההשקפה הנזירית, המחככים את הרעיון הידוע, אשר מיום שחרב בית־המקדש עלתה היהדות וישבה לה תחת כסא הכבוד ותפר בריתה את החיים המדיניים. כל מגמתם של אלו לעשות את ירושלם בית מקלט לנזירים ומתבודדים, הפורשים עצמם מחיי שעה לחיי־עולם, ואני אומר ככל בעלי ההשקפה המדינית, כי לבי נוחה לראות את ירושלם ביפיה כאחת מבנות אירופה המהוללות, בפשטה מעליה את מעיל הנזירות ופניה הנזעמים ולובשת לבנים ופנים צוהלים להיות קריה עליזה, עיר הומיה, סחר גויים ומושב החכמה וחרשת־המעשה. דרכי ציון האבלות, שדמותיה השוממות וחרבותיה, אשר היו למעון תנים ובנות־יענה, כרקב המה בעצמותי ונפשי מתאוה לחזות בנועם אדמת־הקדש בשובה לפרוח כגן־עדן ולהצמיח גפני־ברכה ושדי־תנובה לא לערבים הללו, אך לבניה אסירי התקוה אשר מאפסי ארץ אליה ינהרו לפקדה לעבדה ולשמרה. ר' יחיאל מיכל פינס, אשר נדפס בראשונה במ"ע "לבנון" תרל"ה, והובא בקונטרס "צרוך פרחים" מאת פנחס מרדכי גראייבסקי

. . . This esteemed author maintains an ascetic view of life and favors the well known belief that since the destruction of the Temple, Judaism has become elevated and now sits under the Throne of Glory and has severed its connection with normative social and political life. Their whole goal is to make Jerusalem a refuge for ascetics and hermits who isolate themselves from worldly affairs and are engaged solely in spiritual matters. And I take the position of those who advocate a normative social and political life. I would feel comfortable to see Jerusalem in its splendor, equal to one of the extolled cities of Europe as it removes from itself the cloak of asceticism and its indignant countenance and puts on fine clothing with a cheerful countenance to become a joyful metropolis, a bustling city, a commercial, intellectual, and industrial center. The mournful roads to Zion, with its desolate fields and ruins, which are the home of snakes and ostriches are like a rot in my bones. My soul longs to see the pleasantness of the holy soil as it once again blossoms like the Garden of Eden and sprouts blessed vines and fruit filled fields, not for those Arabs but rather for its children who are prisoners of hope who will stream to it from the ends of the earth to supervise, cultivate, and protect it. **R. Yechiel Michel Pines, published in "Levanon", 1875**

D.

אמרתי למונטיפיורי, אחרי כי הולך אנכי ירושלימה לעשות דבר בשמו על כן חשבתי לעצמי לראות תחילה את פניו וגם לשאול עצתו. ויענני בכעס כי אין לי רשות להגיד לו שום עצה, אחרי כי כבר יש לי הוראות מהועד, אמרתי לו: אחרי כי הועד פקד עלי להתחקות היטב על דבר מעמד ומצב אחינו בני ישראל שמה אדמה כי אין לי מקור טוב יותר לשאוב ממנו ידיעות נחוצות מזה אשר אשמע מסיר משה. רב שניו ונסיונותיו למדוהו למדי לדעת את הארץ ואת העם אשר עליה, ויענני: אבל אין הועד רוצה לשמוע לעצות. הן המה אומרים כי בני הארץ מושחתים ועצלים המה, ואני אמרתי להם כי כל הנותר בציון קדוש יאמר לו, מלבד מעטים הבאים שמה לרגל את הארץ. כולם צדיקים גמורים המה אשר אין חפצם אלא לעבוד את ד' ביראה. אין צורך להם בעשירות. . . מיום שנוסד הועד לא גרמו לי אלא צער וכפליים הייתי נותן מכיסי אילו הייתי יודע כי כך עלתה להם, אילו לא היו מיסדים המזכרת לגמרי, כי עתה לא היתה לי עגמת נפש מחלול ד' שנתרבה על ידם, דמי נקפא בקרבי בדבר הענין ההוא אנכי יודע אנשי ירושלים היטב. מה שראו עיני שבעתים, ואין לי צורך לשאול את פי הקונסולים. מה לך אצל הגוים הללו אשר אין חפצם אלא להסיע את אחינו בני ישראל מעל אביהם שבשמים. . . כתבי ר' יחיאל מיכל פינס הובא בס' שכונות בירושלים: מיעקב גליס

. . . I said to Montefiore, "Since I am traveling to Jerusalem to undertake a mission in his name, I thought that it would only be proper to meet him in person and ask his advice. He angrily

answered me that he has no right to tell him anything since I already had been given specific instructions from the committee. I told him that since the committee charged me with making a thorough investigation regarding the state of our brethren there, I thought that there couldn't be a better source of vital information from which to draw than to listen to Sir Moses, with all that his many years of experience have taught him regarding the land and the people that dwell upon it." He replied, "The committee has no desire to hear my advice. They claim that the people there are corrupt and indolent. I told them that the entire remnant of Jewry who live in Zion are to be referred to as being holy (see Isaiah 4:3), with the exception of those few who come there to spy out the land [to find its faults]. They are all pure tzaddikim (saints) whose whole life's desire is to serve G-d with awe. They have no need for wealth. . . . From the day of its inception, the committee has only given me grief. I would have willingly given twice as much from my own pocket had I known what would become of this. Had they not created the memorial fund I wouldn't have experienced the sorrow from the increased desecration of G-d's name that they caused. My blood curdles within me whenever I speak about this. I know the people of Jerusalem very well, something which my eyes beheld seven times, and I have no need to ask the consuls [for their input]. What will you gain through these Gentiles whose only desire is to sever the connection of our brethren, the children of Israel, from their Father in Heaven! . . ." **R. Yechiel Michel Pines, quoted in "Sh'chunos Birushalayim", Yaakov Gelis**

E.

וואלאזין. ב"ד, אור לארבעה עשר עת השבתת החמץ תרמ"ב.

. . . הן לא הכרתי מעולם את האדם מיכל פינס ובכ"ז ידעתי את שיחו כי נגידים ידבר, ועל שפתיו יוסיף לקח לב בני אדם בהגיונו ובתלמודו ובידיעותיו הרחבות וגם כלולות באיזה מדות חכמים, וגם בדברים המסורים את הלב הנסתר מדעת. חלילה לי לחשוב עליו תועה כי יש בו שמץ מינות ח"ו. ע"כ לבבי אומר לי כי ע"ד בהמ"ד שרצה לכוונן בירו' העבירו עליו את הדרך, אבל לא כמו שדמה מע"כ נ"י כי קנאת פרנסה ברווחת פגע בו ח"ו, ובמח"כ מע"ל אין זה אלא לשה"ר ומחשבת שטות, אלא קנאת בית הספר אכלתהו, כי בדעת עשירי לונדון באהבתם את אמם הזקנה הבת ירו' נכספים שתלבש גם היא עלמות, היינו לדעת הזמן החיה, ולעשות בית ספר ללשונות זרות, ואינם חוששים אולי יפרקו עי"ז עול מלכות שמים, (ומחר יבקשו שתצא עמם במחול משחקים היינו לעשות טיטראות כמו שעשה הורדוס בזמנו), ורוח האם הזקנה אשר בחלה באלה הפיח בלב בניה לבעט במ כל עזו. והנה השכילו לבחור באיש מיכל פינס בחשבם כי באשר גם הוא תלמודי ממעלה בני רו"פ נ"י ומלא כרמון מדעים ולשונות זרות חכמתו תעמוד לו לייסד בית הספר כאשר איותה נפשם, ואין איש ימצא ידים לצאת נגדו, הבא גם בכח שרי ישראל בלונדון הבירה. אבל כמה נואלו שרי ישראל אלה לחשוב כי בזה ייפו את פני אמם הזקנה בפני אוה"ע, וישיאו את נפשם לחשוב כי אם ישכילו הדור החדש וילבשו בגדי צרפת אז לא יהיו נדרשים ללחם הקלוקל של החלוקה. והנה לא עליהם לשאת אשם מעילות בקדשי ישראל, כי לא ידעו מה הוא, וכמעט לכל העם בשגגה. אבל החכם פינס אשר גודל על ברכי התלמוד ועיניו ראו במה נתקלקלו בני רו"פ בבתי הספר בוילנא ובוזטאמיר ובכה"מ אשר אין אחד מבאי בית הספר יצא בדעה שלמה בקדושת התלמוד, ויש מהם נתפקרו עוד יותר. והיה לו להשכיל כי לא זו הדרך המובילה לעץ החיים באה"ק אשר עיני ד' בה. ואם כי אין דעת האדם שוה להבין מדוע הביא בית הספר כ"כ לידי הפקרות, וזה חשבון אשר אין פה המקום, אבל איך שהוא הנסיון חכם מכל אדם ועלינו להתרחק מזה בכל עזו, . . . שנית הי' להחכם פינס להתבונן כי . . . נמצאו מקנאים נפלאים מאד שהשליכו נפשם מנגד ממש על קנאת ד' צבאות. אם הי' בחשבון צדק או לא, זאת לא לנו לבא חשבון עמוק כזה, אבל אלה תולדות אמנו הזקנה המבעטת בכניה המבקשים ליפותה ביופי אוה"ע. הנה הורדוס ביקש מאהבתו את אמו הזקנה ללמד אותה לצאת במחול משחקים, היינו לעשות בה בתי תיאטראות, והלא ידוע כמה מסרו נפשם להריגה ממש במה שדל"ט נגד רוח החיים של המלך

הלז, אע"ג שהשכיל להיטיב גם לבעלי הקדושה בנין בהמ"ק ברוב פאר, ועוד בכמה דברים, בכ"ז בהגיעו למעשים כאלו המרו ועצבו את רוחו באופן נפלא, עד שבסוף מת בעוצר רעה ויגון כידוע. מעתה מה לנו לבקש חכמה ודעת חשבון כמעשי המקנאים בדור החיה, אשר בא איש בעוד לא ניכר בחוצות ירו' טובותיו בשם שרי לונדון, והנה הוא בא להנהיג בירושלם בית ספר המוביל לדרך הפקר, ולהקל עכ"פ בשקידת התלמוד המקודש בישראל למשמרת הדת והכח הלאומי לננו שום פלא על שנמצא בירו' מקנאי? גם בדרך שגעון ואשתדור, כדרך האם הזקנה המבעטת ברגליה בבנה הבא להעבירה ע"ד, כי בנפשה הוא, ואינה חשה על חכמים בעיניהם שישחקו ממנה ויביאו מעשיה לידי חשבון. מעתה יבין מע"כ נ"י, כי הנני נושא בלבבי אשמה על החכם פינס שקפץ ליורה של רותחין ולא התברר על עסקיו יפה, ולא עשה כפיקח הלז שהובא בב"ר פ' פ"ו, כראותו דובה מקושטת באבנים טובות ומרגליות, ואמר להמוץ רבה, מסתכלין אתון במה דעלה ואנא מסתכל בניביה. כך היה לו להתבונן טרם נתפייס לשרי לונדון אפרתי ישראל אשר בידם להעשיר ולהצליח, אבל ניבם נבזה בעיני יושבי העיר הקדושה. ובגוף הענין, אם כי לא זיכיתי לפני החכם פינס מעולם לקבל ממני תורה ומכש"כ ד"א, בכ"ז בעת הרעה הלז אולי יראה דעתי ויאושר בעוה"ז וטוב לו בעוה"ב שיחליט בדעתו הרחבה כי לא בריב הרי ישראל ימצא מנוחה והשקט, ולא בדברי בוטים היוצא במאמרו או בעלי עתים מן המוכיחים הגדולים ישא חן וכבוד בעיני ד' ועמו, ואם רוצה לשבת בהשקט ובבטחה, שיתחזק בכל עוז להעביר את בית הספר מירושלים עה"ק, ולהרחיק מן הכיעור הזה ומן הדומה לה, לא לאשכנזים ולא לספרדים, וחכמתו תעמוד לו להעביר דעת ורצון כי"ח ושרי לונדון, והי' ישיבת החכם בכח זרועות עולם להרבות אתננם קודש לה ולתלמוד בעיר עז לאלקים. ובזה ימצא אוהבים רבים, וגם ימצא נוחם לנפשו על כל העמל והעושק הרגילים בכל עסקי הצבור, ומה גם בישראל אשר כולם חכמים כולם יודעים לשפוט את כל מעשה וחשבון, אבל ישמח נפשו כי יחזה תקונים יוצא על ידו אשר עליהם יהי חרות לד' ולפינס. . . . אגרת מהנצי"ב לקרוב משפחתו בירושלים, תרמ"ב

Volozhin, B'H', The Eve of Erev Pesach, at the time of the searching for Chometz, 5642 (1882)

. . . Although I have never personally met Michel Pines, nonetheless I am familiar with his writings (lit. speech), for he communicates in an exceptional manner. He is readily (lit. on his lips) able to influence people with his reasoning, his Talmudic expertise and his broad secular knowledge. He also possesses some of the outstanding traits of a Torah scholar as well as those hidden attributes that influence one's heart. G-d forbid that I entertain the thought that he is wandering off the path and has some small measure of heretical beliefs. My heart tells me, however, that in regards to the Study Hall (*Bais Medrash*) that he wants to establish in Jerusalem, he has been wrongly influenced. It is not, G-d forbid, as your honor maintains, due to a desire to make a comfortable living. With all due respect, such thinking is only malicious gossip and idiocy. Rather, it is due to frustration over the school [that would have provided a general education, which R. Pines was about to supervise]. For in the opinion of the wealthy benefactors from London, in their love of their aged mother, the daughter Jerusalem (*bas Yerushalayim*), they desire that it be clothed in youth, i.e. to have knowledge of the real world, and consequently they wanted to make a school which taught foreign languages. They harbor no fear, however, that thereby the student body will cast off from themselves the yoke of Heaven, (and eventually they will desire to go dancing together with them, i.e. to make theaters as Herod did in his time). The spirit of the aged mother which despises such activities, however, breathes life into her children to rebel against them with all their strength. Behold they prudently chose a man like Michel Pines thinking that since that he, too, was a Talmudic scholar on a level equal to the scholars of Russia and Poland, who was also filled like a pomegranate with a broad secular education and knowledge of foreign languages, he would be able to establish a school to their liking and no one would stand up against him, especially since he had the backing of the notables

of the great city of London. But these notables were so foolish as to think that with this they would beautify their aged mother in the eyes of nations of the world and their spirits brought them to think that if the new generation would become enlightened and don French clothing then they wouldn't need to be supported with the bread of shame, the *halukah*. Now behold, they are not really at fault for desecrating the sanctity of Israel, for they have no real knowledge regarding this and have merely made an error. The scholar, Pines, however, who grew up on the knees of the study of Talmud and saw firsthand how the children of Russia and Poland were affected by the schools in Vilna, Zhitomer, and other such places, as none of the students of these institutions came away with a true opinion regarding the sanctity of the Talmud, and many of them went astray even more. He should have realized, himself, that this is not the way that will bring one closer to the Tree of Life in our Holy Land, a land over which the eyes of G-d constantly surpervise. Even though there is a difference of opinion regarding the reasons that these schools lead to their students going astray, this is not the place for such a discussion. Be it as it may, there is no greater teacher than experience and we should distance ourselves from such things with all of our strength. . . . Secondly, the scholar Pines should have realized that [Jerusalem has] extraordinarily passionate zealots that would disregard their own welfare in order to act jealously on behalf of the L-rd of H-osts. If they are right or wrong, we don't have to undertake such a profound analysis. These are, however, the results of how the aged mother is reacting to her children who want to beautify her with the beauty of the nations. Behold Herod, out of his love of his "aged mother" was about to teach her to go out dancing, i.e. by building theaters [in Jerusalem]. The degree of the self sacrifice, to the point of death, that was taken by [Jerusalem's] inhabitants in defiance Herod's will is well documented. Even though he carefully benefited the holy inhabitants of the city by rebuilding the Temple in a most splendid manner as well as through many other initiatives, when it came to such matters, they rebelled and affected him terribly to such an extent that he died of a terrible and painful stomach ailment, as is well known. Consequently, why do we need to find justification in the actions of the zealots of the present generation? [After all,] here comes a person, in the capacity of emissary of the notables of London, with whom they have no personal acquaintance, and proceeds to initiate a school which leads its students astray. At the very least the school will diminish the study of the Talmud which is the sacred guardian of our religion and the strength of our nation. Is there any wonder that there are zealots in Jerusalem who act in a crazy and harmful manner? This is like the aged mother who kicks with her feet at her son who wants to corrupt her, for she is fighting for her life and doesn't care about the opinions of those self styled experts who laugh at her and hold her accountable. Consequently, your honor should understand that I lay the blame at the feet of the scholar Pines who jumped into a cauldron of boiling water and didn't do the proper research and didn't follow the advice of the astute gentleman described in the Medrash Beraishis Rabbah Chapter 86, who, as soon as he saw a bear all bedecked in precious jewels and pearls told the audience, "You are looking at what it is wearing and I am looking at its fangs." He should have thought this through before having been swayed by the notables of London, the aristocrats of Israel, who have the ability to make one wealthy and successful, but whose fangs are held in contempt by the residents of the Holy City.

Now regarding the matter itself, even though I have never made an impression on the scholar Pines that he should accept my opinion in Torah matter and most certainly in worldly matters, nonetheless, in this most difficult time, perhaps he will see the correctness of my opinion, thereby achieving success in this world as well as reaping benefit in the next world, and will, with his broad intellect, come to the conclusion that he will not find rest and quiet by attacking the great scholars (lit. mountains) of Israel. Neither that which he articulated in his article nor the great critics who expressed themselves in their periodicals will find favor and honor in the eyes

of G-d or His people. If he desires to dwell in quiet and security, he should muster all of his strength to move the school out of Jerusalem, the Holy City, and to distance himself from this ugliness and anything resembling it, whether for Ashkenazim or Sefardim, and should make use of all of his wisdom to influence the members of the Alliance and the notables of London. The stay of this scholar should be dedicated to using the great strength granted to him by the Source of Eternity to increase their donations for holy causes and the study of Talmud in this city, which is the source of strength for Hashem. With this he will find many friends and will find consolation for his spirit for all of the frustration and corruption which generally comes as a result of communal activity. This is most certainly the case in dealing with Jewry who all [consider themselves as being] wise and fully capable of judging every action and motivation. He will experience joy, however, when he sees improvements which he will bring about, upon which will be inscribed, “[A memorial unto] G-d and R. Pines.” **Letter from the Netziv to his relative, R. Alexander Ziskind Shachor, in Jerusalem**

F.

כבדתיו בלבי מפני שהוא גדול בתורה, חכם לב באמת ואיננו מחובשי בית המדרש אלא מאנשי עולם המעשה, איש שאיני יכול לבטלהו בלבי. כל כתבי ליילינבלום ב' עמ' 326

I honored him (R. Pines) in my heart, for he is a giant in Torah learning, one who truly possesses a wise heart and is not from those who are confined to the *Bais Medrash* (Study Hall) but is a person of the real world, a person who I can't dismiss in my heart. **The Collected Writings of Moshe Leib Lilienblum, p. 326**

II. The Pogroms of 1881 and the Reaction of the Jewish Community

A.

רבי ברוקא חוזהא הוה שכיח בשוקא דבי לפט, הוה שכיח אליהו גביה, אמר ליה: איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי? - אמר ליה: לא. אדהכי והכי חזא ליההוא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי, ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימיה. אמר ליה: האי בר עלמא דאתי הוא. רהט בתריה, אמר ליה: מאי עובדך? - אמר ליה: זיל האידנא ותא למחר. למחר אמר ליה: . . . מאי טעמא לית לך חוטי ורמית מסאני אוכמי? - אמר ליה עיילנא ונפיקנא ביני נכרים כי היכי דלא לידעו דיהודאה אנא, כי הוו גזרי גזירתא מודענא להו לרבנן, ובעו רחמי ומבטלי לגזירתייהו. ומאי טעמא כי אמינא לך אנא מאי עובדך ואמרת לי זיל האידנא ותא למחר? - אמר ליה: בההיא שעתא גזרי גזירתא, ואמינא ברישא איזיל ואשמע להו לרבנן דלבעי רחמי עלה דמילתא. תענית כב.

R. Beroka Hoza'ah¹ used to frequent the market at Be Lapat where Elijah often appeared to him. Once he asked [the prophet], is there any one in this market who has a share in the world to come? He replied, No. Meanwhile he caught sight of a man wearing black shoes and who had no thread of blue on the corners of his garment³ and he exclaimed, This man has a share in the world to come. He [R. Beroka] ran after him and asked him, What is your occupation? And the man replied: Go away and come back tomorrow. Next day he asked him: . . . Why have you no fringes and why do you wear black shoes?⁵ He replied: That the Gentiles amongst whom I constantly move may not know that I am a Jew, so that when a harsh decree is made [against Jews] I inform the rabbis and they pray [to G-d] and the decree is annulled. He further asked him, When I asked you, What is your occupation, why did you say to me, Go away now and come back to-morrow? He answered, They had just issued a harsh decree and I said I would first go and acquaint the rabbis of it so that they might pray to G-d. **Taanis 22a**

B.

(1) . . . ככל המפעלים האלה הגלויים ושאינם גלויים, פעלו ועשו באמונה הרבנים הגאונים הצדיקים, ע"י עסקנים חרוצים חרדים וותיקים ואנשי מעשה. האדמו"ר בעל הצמח צדק מליבאוויץ זי"ע, החזיק שני אנשים בתור אנשי מעמד, שנים מספר בישיבת קבע בקמ"ר פטרבורג על חשבון עו"ר, לעמוד על המשמר ולפקח על עסקי הכלל, ה"ה ר' יודיל ראקישקער וה' פומפיאנסקי מנאווא-אלעכסאנדערסקי. הרה"ג הצדיק המפורסם ר' אלי' לעווינזאהן קראטינגער, עפ"י מרן אדמו"ר ציס"ע רי' סאלאנטער זצ"ל, החזיקו את ישיבת העסקן המצוין ר' אלהן כהן ז"ל, שנשאר לעסקן צברי קבוע גם בהתקופות האחרונות. ואם אח"כ נמצאו עליו חשדנים ומקנאים והוציאו עליו דבה, שהנהו מתעצל בעסקי צבור, די לנו להכיר פעלו ע"י הפאקט הזה: בשנת תרמ"א 1881, שהחלה תקופת המהפכה על עמנו מה"פוגרומים" ושאר גזרות רעות ע"י המניסטר "איגנאטאוו" אשר אז היתה אספה גדולה בפטרבורג ע"י הבאראן גינצבורג וה' פאליאקאוו. אז במעמד האספה קרא הגזבר של החברה "מפיצי השכלה" ה' לעאן ראזענטאהל ויאמר: כי סבת המהפכה באה על עמנו, יען אשר זה שנים מספר מאז שהעסקן הנעלה ר' אלחנן הכהן ז"ל הלך למנוחות, ואנחנו לא השכלנו ולא נזדרזנו להעמיד עסקן ומפקח אחר במקומו, ע"י באה עלינו המהפכה פתאום; ולולא היה הוא חי, אזי היינו מקדמים את פני הרעה! כאשר באמת ר' אלחנן זה, היה לעינים בהרבה מפעלים לטובת כלל ישראל, גם לפני השועים, הבארוך יוזיל ובנו האראץ גינצבורג, בעסק עם בני ישראל. ספר זכרון יעקב, הרב יעקב ליפשיץ חלק א' ע' 172

All of these efforts [to influence governmental opinion], those that were disclosed and those that remain undisclosed, were undertaken by saintly *gaonim* and *rabbanim* through the involvement of dedicated G-d fearing and pious men of action. The *Admor*, the author of the *Tzemach Tzedek* of Lubavitch, may his merit protect us, maintained two representatives in the capital city of St. Petersburg for many years to guard the interests of the Jewish community and to monitor the state's activities. They were supported through a special fund. Their names were R. Yudel Rakishker and R. Pumpianski of Nova Alexanderski. The celebrated *tzaddik* (saint) HaRav HaGaon R. Eliyahu Levinson of Kretinga, through the counsel of the *Admor*, the *tzaddik* who is the foundation of the world, Rav Yisrael Salanter, of blessed memory, maintained the presence of the exceptional communal worker, R. Elchonon Kohen, of blessed memory, who remained active in St. Petersburg even through the later periods. Regarding the criticism directed at him through those who were overly suspicious and zealous, it is sufficient to recognize his vital service and counter these claims with the following fact: In the year 1881, when the catastrophic period of pogroms and other terrible decrees were initiated through the Minister [of the Interior, Nikolai] Ignatiev, there was an important conference held in St. Petersburg led by Baron [Horace] Ginzburg and [Samuel] Poliakov. At that conference, Leon Rosenthal, the treasurer of the "Society for the Spread of Enlightenment among the Jews of Russia" got up and said, "The reason this catastrophe came upon our people was due to the fact that the great communal worker, R. Elchonon HaKohen, of blessed memory, passed away some years ago. We didn't have the foresight and we didn't put forth the effort to establish another communal worker and sleuth in his place. Consequently, this catastrophe caught us by surprise. Had he been alive we would have been able to take the proper steps to counter this evil!" This truly was the case when R. Elchonon was still alive. He acted as our eyes in regards to many of the things that affected the community and benefited the entire Jewish people and also brought them to the attention of the Jewish notables Baron Yozel Gunzberg and his Horace in their involvement in the protection of the Jewish people. **Sefer Zichron Yaakov, Rav Yaakov Lipschitz, Vol. I p. 172**

(2) הרב החכם העסקן הנעלה ר' אלחנן כהן ז"ל הי' הוא היחידי עכ"פ שעמד אז על המשמר חקר וידע וגלה לנו מהנעשה והנשמע והעירנו להתענין אבל הוא הי' רק יחיד יוצא מן הכלל ולכן באמת עמד ביחס קרוב אל הגאונים הצדיקים ר' ישראל סלנטר ור' אלי' קרעטינגער זצ"ל ועפ"י עצתם השתדל במקום הגבוה ולא פנה אל האצילים ליהנות מהם עצה ותושי'. וכשנפטר הרגישו האצילים ששנחסר כח גדול בחיי העסקנית הצבוריות. הננו רואים איפוא שבמדה שנתעלו אז יחידי עמנו בעושר ונתקרכו לספירות העליונות, בה במדה ההשתדלות בעד צרכי עמנו הלכה ונתדלדלה כשגברו הגזירות לא הי' שום איש שיעצור בעד הרעה ר"ל. בכל עיר ועיר בטחו באצילים שישבו בפטרבורג, שהם יעמדו על המשמר להגן, ולכן לא אחזו בשום אמצעי כמו לפנים אבל אצילינו בפטרבורג הסיחו דעתם מעמם, השתמשו בהתקרבותם לרשות, ביותר לטובת עצמם, וארס האנטישמיות הלך והתגבר, מבלי שהי' איזה איש שיחסום בעדו הדרך, וסוף סוף התבלטה השנאה לישראל בסערות תימן וכסופות בנגב, ובשנת תרמ"א התחילו הפוגרומים הנוראים, ד' ירחם. ספר זכרון יעקב, הרב יעקב ליפשוץ חלק ג' ע' 7-8

The wise rabbi and great communal worker, Rav Elchonen Kohen, of blessed memory, was the only one at the time who stood there at the watch. He conducted his own investigations, and revealed to us what he had found out regarding what was happening and what he had heard and prodded us to take further interest. But he was an extraordinary individual. For that reason he had a close relationship with the saintly gaonim, Rav Yisrael Salanter and Rav Eliyahu Kretinger, of blessed memory. It was through their counsel that he lobbied in high governmental circles and didn't turn to the Jewish notables to seek their advice or knowledge. When he died, the notables realized that they were missing a tremendously vital source to help them in their communal activities. - Behold that it is now evident that to the extent that some individuals of our people have risen materially and have drawn close to the higher echelons of government, inversely the power and influence of communal activists has dwindled, and when the decrees overcame us there was no one there to protect us from the evil. Every city put their trust in the notables who lived in St. Petersburg that they would stand guard on our behalf and protect us. That is why they did not initiate any other measures to provide protection for themselves. But our notables in St. Petersburg forgot about their people and used their political connections more for their own benefit, while the poison of anti-Semitism only grew stronger without anyone attempting to counter it. At the end, the hatred towards Jewry exploded like a tempest and hurricane from the south. In the year 1881 the terrible pogroms began. May Hashem only have mercy. **Sefer Zichron Yaakov, Rav Yaakov Lipschitz, Vol. III pp. 7-8**

C. סופות בנגב - The Hurricanes in the South

(1) הננו חיים בדור שכל מלאכה נעשית לא ע"י מכונית-ידיים, רק ע"י מכוונות של קטור ועלעקטרא, והכל נעשה בזריזות יתירה ובמהירות גדולה, וגם מלאכת האנטישמיים, לזרוע זרע של שנאה ואיבה ליהודים, עשו פרי בזמן קצר מאד ותחת שעד כה צוררי ישראל התיחסו באיבה לישראל באופן שלילי, כלומר עצרו בממשלה לכלי תת לישראל שוין זכויות, המציאה אז האנטישמיות ברוסיה המצאה שלא שערוה שאול ואבדון, היא המצאת פוגרומים באמתלא של עלילה חדשה, עלילת העקספלוטאציע, שהיהודים מקפחים את עמי הארץ הן במשאם ומתנם והן בחרושת המעשה וההשכלה, שהיהודים בחריצותם מכניסים אותם תחת ידיהם ומקפחים חיי עם הארץ התמימים, עד שהיו נלחצים ונאלצים להתקומם בפריצות גדר לבוז רכוש היהודים כקטב ישוד צהרים ר"ל. ספר זכרון יעקב, הרב יעקב ליפשוץ חלק ג' ע' 8

We are living in a generation where work is no longer done through hand powered devices but rather through steam or electrically powered machines where everything is done with great

alacrity and speed. This also applies to the fabrication of anti-Semitism, i.e. the seeding of hatred and enmity towards Jews as these [seeds] bore fruit in a very short time span. In the past the enemies of the Jews would demonstrate their hatred towards the Jews in a passive manner, i.e. the government would hold back from granting equal rights to the Jews. Now, however, the anti-Semites in Russia invented a new form [of hatred] that even [the forces of] hell and destruction had never contemplated, i.e. the pogrom. And they accomplished this through a new libel, i.e. the libel of exploitation, i.e. that the Jews are exploiting the general population and depriving them of their fair share in all areas, whether it be in commerce, manufacturing or intellectual pursuits. The Jews, [according to this libel,] through their industriousness dominate over them and exploit the unsophisticated and honest populace to such an extent that they felt themselves forced to finally overpower the Jews and despoil their property, reminiscent of “the destruction (demon) that wastes at noontime” (Psalms 91:6). May G-d protect us! **Sefer Zichron Yaakov, Rav Yaakov Lipschitz, Vol. III p. 8**

(2) גם מתוך עב ענן החשך והערפל ראינו אצבע אלקים. בעיר יעליסאוועטגראד חפצו צעירי המשכילים לפרוץ את הגדר והגבול שמבדיל בין ישראל לעמים, ובשאיפתם להשכלה והתבוללות יסדו כה בשם היהדות החדשה המשותפת עם הנוצרית, כפי שמסופר במכ"ע המליץ שנת תרמ"א No. 20. והנה דוקא שם החל הפאגראם הראשון בכל תוקף ועוז, ומשם נפוצו הפאגראמים לערים קיוב ואדעסא וערי נגב ברוסיה. שם

Even through the thick clouds and terrible darkness we were able to see the finger of G-d. In the city of Elizabethgrad the young Maskilim desired to breach the wall and boundary separating the Jews and the other nations and in their desire for enlightenment and assimilation founded an organization called, “The New Judaism in Partnership with Christianity”, as it was announced in the periodical, HaMelitz of 1881 no. 20. Behold it was there that the first pogrom began in all its fury and force. From there the pogromists spread out to the cities of Kiev and Odessa and the cities of southern Russia. **Ibid.**

(3) העתקנו בזה נוסחאות פקידי הרשות אבל הנסיון והמציאות ספרו ממש את ההיפך הפוגרומים התנהגו בסדר ובמשטר ובנוסח אחד בכל הערים השודדים נקהלו עפ"י פקודה מסותרת. במחוזות הנגב הי' מצביא הפוגרומים האכזר הידוע “קרושעוואן” מטעם מחוללי הפוגרומים. כשהתחיל פוגרום, עברו כמה שעות אשר שוטרי העיר התחבאו לגמרי והשודדים לא פגשו שום מפריע ומעכב אחרי עבור כמה שעות והשודדים כבר עשו שמות נוראות, באו גדודי אנשי הצבא אשר לא פעלו ולא הפריעו מאומה, וסבבו את השודדים מרחוק, והשודדים עשו שמות שוד וחמס ואכזריות רצח לעיני הצבא ופקידיהם, וכך הי' המשטר בכל הפוגרומים ר"ל. שלשה ימים נעשו שערוריות גם בעיני נשים ובתולות, ורק ביום השלישי בשעה שהתגברה התלהבות השודדים עד לעשות כליון בהרג ואבדן, רק אז שרקו הפקידים לצבא לעזור בעד משובת ההמון וכרגע המגפה נעצרה כמה מראשי השודדים הושמו בבתי כלאים, וכל אלה היה רק למראית עין, כי הוגשו למשפט (?) רק אחדים וגם אותם הוציאו אחרי זה לחפשי. ביעליסאוועטגראד הובאו מתחלה ארבע מאות שודדים לבית האסורים, ולמחרתו הרשה שר העיר ליסד קאמיטעט לקבץ נדבות בעד משפחות השודדים לכלכלת בני ביתם, ואחרי ימים אחדים יצאו כלם לחפשי. שם ע' 10-11

We just quoted from the official governmental version of these events. Experience and reality, however, tell us just the opposite. The pogromists acted in an organized and uniform manner. In every city the plunderers gathered together through secret orders. In the southern areas the leader of the pogromists was the brutal and infamous “Krushevan”, according to the victims of these pogroms. During the initial hours of the pogroms, the city's police force was kept in hiding and the pogromists didn't meet any opposition. After many hours had passed in which the pogromists

had already inflicted terrible damage, army units appeared. They didn't disturb them at all, however, but just surrounded them from a distance while the pogromists kept on destroying, plundering, and murdering with brutality, all under the watchful eye of the soldiers and their officers. This was the system that was implemented in every pogrom. May G-d help us! For three days these evils continued, including the despoiling of women and young girls. Only on the third day, when the frenzied mob were about to totally destroy and murder the Jewish populace did the officers give the order for the mob to stop and in an instant the plague was totally halted and many of the pogrom's leaders were put in jail. Only a few of them, however, were brought before the court and they too were released shortly afterwards. In Elizabethgrad four hundred of the plunderers were initially put in jail. The next day the mayor personally arranged a committee to raise funds to provide for their families. After a few days had passed they all went out free.

Ibid. pp. 10-11

4) בהפוגרום בווארשא חורף תרמ"ב הכירו הנבונים הבקיאים, אשר להקת השודדים לא היו פולנים ילדי מחוזות פאלען, כי אם שודדים רוסיים גמורים מדלת העם, כי סוג אנשים כאלה לא נמצא כלל במחוזות פאלען, ונתברר אשר השודדים האלו שולחו מפנים רוסיא והמה היו אסירי בתי כלאים שהובאו במכוון לווארשא לעשות הפוגרום כדי להוכיח שגם עם הפולנים נלאה נשוא את האקספלוואטאציה של היהודים (?), וכזאת הכירו גדולי אצילי הפולנים, וגם נציב ווארשא הישר באדם הנסיך אבעלענסקי, לכן לא ארך שמה הפוגרום יותר משני ימים, ומנהלי הפוגרום אספו את השודדים השיבום אל מסילת הברזל, ושבו לפנים רוסיא ולא נשמע בווארשא שום דין ומשפט אף על אחד השודדים. שם ע' 11

Regarding the pogrom in Warsaw during the winter of 5642 (1882), discerning experts recognized that the group of rioters were not Poles, native to the region, but rather Russians consisting of the rabble of that nation, for such people were not common within Poland proper and it became evident that these pogromists were directly imported from the interior of Russia. These former prisoners were [released and] specifically brought in to Warsaw to carry out a pogrom, thus lending credence to the libel that the Poles were also sick and tired of being exploited by the Jews. The leading aristocrats of Poland saw through all of this as well as the upright governor, Abelenski. Consequently, the pogrom didn't last more than two days and the leaders of the pogrom gathered together their charges and brought them back by train to the interior of Russia. No court case was brought, however, against any of the rioters. **Ibid. p. 11**

D. Help in the Midst of the Tragedy - עזר בצרה

האסון הנורא שבא על עמנו בימים ההם הביא במבוכה את כל המשכילים וחושבי מחשבות, לא נתברר אצלם מאין נפתחה הרעה ומי אשם בפוגרום בימים הראשונים אחרי האסון האמין רוב העם שיד הסאציאליסטים באמצע, אלה שחוללו פרעות לפני ירחים מספר בפטרבורג בהרימם יד במושל הארץ, המה חפצים עכשיו לסכסך ההמונים בבעלי הרכוש, כך חשבו לתומם. גם אצילי עמנו בפטרבורג כמעט שהאמינו גם המה כמשפט דעת הקהל, כי על כן לא ראינו מצד נאורינו ואצילינו שום תנועה של התפעלות והתרגשות גם באיזה מפעל קל נגד הזרם המסוכן הזה, ולא התעוררו כדבעי אפילו לקבץ נדבות בעד האומללים הרבים שנשדדו ונחמסו בידי הרוצחים הפראים.

כשמש צדקה ומרפא זרח לאומללים אז השר נדיב הנדיבים הבאראן הירש ז"ל מפני הפחד הפתאומי שבא על אחינו יושבי הנגב, ברחו הרבה אלפים אומללים העשוקים לערי גאליציא לבראדי וללעמבערג. נקל להבין כי אזלת כח הגאליציאנים לפרנסם והנה כמלאך מושיע שלח להם הבאראן הירש את סוכנו מר וויניציאני, והוא כלכל על חשבון הבאראן את אלפי האומללים, ותמך אותם בתמיכות הגונות שיהא בהם כח לשוב לארצם ולעבודתם. הגדולות שעשה הבאראן הירש בימי

המהומות והמבוכות ההן ראויות להרשם בתולדות עמנו לגאון ולתפארת ולמוסר השכל לנדיבי עמנו לדור דורים. שם ע' 11

That awesome catastrophe which struck our people during this period brought confusion to the ranks of the Maskilim and the intellectuals. The identity of the source of this evil and those who were responsible for it was not clear to them. Initially, after the first pogroms, most of the people thought that this was the work of the Socialists, those who had initiated the terror some months before in St. Petersburg in their assassination of the Czar (Alexander II). The naive thinking was that the [Socialists] now desired to stir up the masses against the wealthy. Even the notables of our people in St. Petersburg seemed to accept this commonly held opinion. For that reason the cultured and notables amongst our people didn't show any expression of emotion or undertake even the slightest action to counter this dangerous movement. They weren't even sufficiently aroused to take up a collection on behalf of the many unfortunate victims who were plundered and attacked by these murderous mobs.

Like "the sun of righteousness and healing" (Malachi 3:20), the great philanthropist, Baron [Maurice de] Hirsch, of blessed memory, shone [his warmth] upon those unfortunate victims. Because of the sudden fear which came upon our brethren who lived in the south of Russia, many thousands of these unfortunate victims fled to the cities of Galicia, Brody and Lemberg (Lvov). Understandably, it was not within the power of the Galicians to support these people. But behold, like an angel of rescue, the Baron sent his agent, M. Vinitziani to support the thousands of victims and gave them sufficient relief, granting them the strength to return to their homes and occupations. The great accomplishments of Baron Hirsch during the upheaval and confusion of that period are worthy of being recorded in the chronicles of our people as an eternal example of the greatness, splendor, and moral lessons that should be emulated by the philanthropists of our people for all generations. **Ibid. p. 11**

E.

היה איגנאטיעוו שבע רצון על אשר עלתה בידו לאשר את חמש ההגבלות הנקראות חוקים לפי שעה, שעל ידי השתדלות כבירה הצליח לאשרם ולקימם בכח סוד אסיפת ועד המינוסטריים כלו שבאופן הזה נתן לחמשת החוקים כח ותוקף יותר כביר, ולדאבון לבבינו, החוקים לפי שעה האלו מיום ה-3 למאי, 1882, עמדו בתקפם חמש ושלישים שנה, ובהמשך הזמן נתוספו על החוקים האלו גזירות לגזרות בתור פירושים וביאורים לחוקים עד שנתבטלו בימי המהפכה, ומיסדם בוראם ומחוללם של החוקים הנוראים האלו, אחר שיצר את החוקים האלו, הוסר ממשמרתו, ושמו בחושך יכוסה. שם ע' 92-93

[Count Nikolai Pavlovich] Ignatiev was very satisfied that he had the opportunity to institute the five restrictions [for the Jewish community] which were then called, "the temporary regulations", for they were established as a result of his strenuous efforts to receive the approval of the entire council of ministers, giving them even greater weight. Our hearts are very pained that these "temporary" regulations, which were issued on May 3, 1882, still remained in force for the next thirty five years. During that time, other regulations were added, decrees upon decrees, coming under the guise of being merely explanations or commentaries to the original regulations. They were only finally repealed during the Russian revolution. The founder, creator, and instigator of these terrible regulations, after he had designed them, was removed from his office. His name shall always be shrouded in darkness. **Ibid. 92-93**